

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
Регулювання достатності капіталу банку

Студентки 2 курсу бм групи
заоч. форм. навч.

Калініченко
Наталії Петрівни

Науковий керівник
д.е.ню, професор

Шульга Наталія
Петрівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКУ.....	5
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ ПО АТ «АЛЬФА-БАНК» ТА БАНКАХ УКРАЇНИ.....	17
2.1 Аналіз достатності капіталу по банках України.....	17
2.2 Дослідження достатності капіталу по АТ «Альфа-Банк».....	25
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ НАРОЩЕННЯ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	29
3.1 Забезпечення зростання достатності капіталу АТ «Альфа- банк».....	29
3.2 Напрями підвищення капіталізації банків України.....	34
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ.....	51

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКУ

В умовах подолання наслідків кризових явищ, що склалися в економіці України на сучасному етапі, запорукою оптимізації діяльності вітчизняних банків є підвищення рівня їхньої капіталізації як важливого чинника забезпечення стабільного функціонування та розвитку банківської діяльності, оскільки достатній рівень ресурсної бази є необхідною умовою їх здатності кредитувати реальний сектор відповідно до потреб економічного розвитку незалежно від ймовірних збурень у фінансовому середовищі. Адже завдяки достатньому капіталу комерційний банк може дозволяти собі навіть певні збитки, які не становитимуть серйозної загрози платоспроможності, що особливо важливо в період кризових явищ на фінансовому ринку [9].

Основу результативної роботи банку складає його фінансова стійкість, яка залежить від капіталу банку, його активів і пасивів, доходності, ліквідності, схильності до ризиків та ефективності управління. Для визначення теоретичних засад регулювання достатності капіталу банку доцільно розглянути основні наукові підходи до трактування змісту регулювання достатності капіталу банку(табл. 1.1).

Таблиця 1

Підходи до трактування регулювання достатності капіталу банку

Автор	Визначення
Голик М. [3] Дьячкова Ю.М., Швецова І.В. [5]	сукупність критеріїв прийняття управлінських фінансових рішень щодо забезпечення необхідного рівня адекватності регулятивного капіталу
Ларіонова К.Л. [10] Лисенок О.В. [11] Васильченко З.М., Демчишина Е.В. [1]	процес розробки і прийняття управлінських рішень щодо забезпечення оптимальної структури капіталу банків, яка забезпечить її відповідність критеріям Н2
Ковда Н.І. [9] Мельничук Л. Ю. [12] Грудзевич Я.В., Грудзевич Ю.М. [4]	цілеспрямований, систематичний процес підготовки, оцінки, відбору та реалізації альтернативних управлінських рішень з питань досягнення достатності регулятивного капіталу

*джерело: за даними [1-12]

Формування передумов регулювання достатності капіталу банку передбачає врахування того факту, що власний капітал потрібен насамперед для страхування інтересів вкладників і кредиторів. З цього твердження випливає, що першочергове призначення капіталу банку полягає у виконанні ним захисної функції. У зв'язку з цим підкреслимо, що розмір та достатність капіталу банку - це важливий фактор надійності його функціонування та, у певній мірі, забезпечення здійснення фінансово-економічної діяльності.

Слід також зазначити, що однозначного підходу до визначення змісту показника достатності капіталу не існує, а визначення достатнього його обсягу, необхідного банку, залишається одним із найактуальніших питань у теорії банківської справи. Тому проведемо дослідження достатності власного капіталу банківської установи, проаналізувавши думки та погляди різних вчених-економістів щодо даної проблематики.

На думку Мельничук Л.Ю., поняття «достатність капіталу» визначається так: «це показник, що характеризує наявність капіталу, достатнього для виконання банком своїх функцій і покриття ризиків, які виникають під час проведення банківських операцій» [12].

Коваленко В. В. ототожнює терміни «достатність капіталу» і «адекватність капіталу», вважаючи, що вони містять «уявлення про банківський капітал як джерело покриття збитків і відображають рівень надійності та ризикованості банку» [17].

На думку Паляничко К.О. «достатність капіталу відображає загальну оцінку надійності банку, обумовлює залежність між величиною капіталу та ризикованістю діяльності банку» [18]. Аналогічне по суті тлумачення достатності капіталу банку наводить Лисенок О.В. [11].

Колектив авторів під керівництвом Голик М. [3] зазначає, що «достатність капіталу є узагальнюючою оцінкою надійності банку, тобто банк буде вважатись надійним щодо його капіталу, якщо параметри останнього збігаються із розрахунковими нормативами достатності,

розробленими емпіричним шляхом самим банком або регулюючим органом» [3].

Як можемо бачити, загадані науковці в основу визначення достатності капіталу банку закладають рівень його надійності, який залежить від ризикованості його фінансово-економічної діяльності.

Таким чином, чітким та логічним є таке визначення достатності капіталу банку: капітал банку є достатнім, якщо «забезпечує надійність, фінансову стійкість банку та дає можливість поглинути ризики і зберегти платоспроможність у складній ситуації. Банк, що вкладає кошти в більш ризикові активи, повинен мати більший розмір власного капіталу, щоб у разі потреби поглинути відповідні ризики. Оскільки різні банки приймають на себе різні за рівнем ризики, достатній для успішної діяльності розмір капіталу має визначатися з огляду на ризикованість активних та позабалансових операцій банку» [6].

Отже, незважаючи на різноманітність точок зору та підходів до визначення достатності капіталу, в цілому науковці та практики чітко визначають його зміст і намагаються ефективно реалізовувати на практиці механізми забезпечення достатнього обсягу власного капіталу для стабільного та динамічного фінансово-економічного розвитку як окремо взятого банку, так і банківської системи в цілому. З викладеного вище стає очевидним, що достатність банківського капіталу визначає здатність банківської установи покривати збитки, що виникають у процесі її фінансово-економічної діяльності, за рахунок власного капіталу.

Слід також зауважити, що «достатність» власного капіталу банку тісно пов'язана з поняттям «капіталізація», і у зв'язку з цим відмітимо, що в економічній літературі не наведено її однозначного тлумачення. Науковцями Островською Н.С. та Швець О.Ю. розглянуто сутність достатності капіталу через характеристику терміну «капіталізація», якому вони визначають наступні сутнісні ознаки [14]:

-по-перше, перетворення доданої вартості (нерозподіленого прибутку) на капітал;

-по-друге, процес формування фіктивного капіталу у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

-по-третє, процес реалізації майна підприємства з метою збільшення грошового капіталу» [17].

У працях Васильченко З.М. та Демчишиної Є.В. наведено таке тлумачення капіталізації [1]:

1) спосіб розподілу, використання прибутку, відповідно до якого весь прибуток або його частина спрямовується на розвиток підприємства, а не виплачується власникам;

2) спосіб збільшення статутного капіталу шляхом перерозподілу власного капіталу підприємства» [1].

Таким чином, поняття достатності капіталу банку в аспекті капіталізації в основному розглядається з трьох позицій (рис. 1):

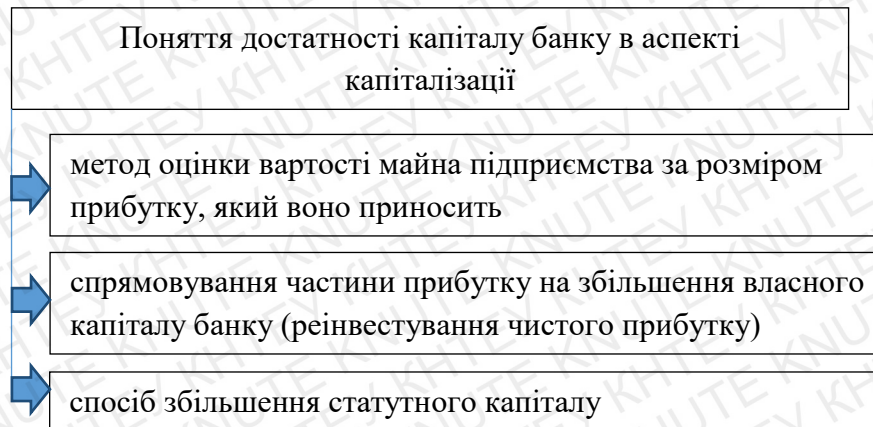

Рис. 1.1. Поняття достатності капіталу банку в аспекті капіталізації

*складено автором на основі [4, 5, 17]

Цілком очевидно, що, по суті, капіталізація є реальним процесом формування додаткової вартості, що має фінансово-економічну складову [9]. Ряд авторів [3, 10, 18] вказують на необхідність збільшення уваги науковців до ролі капіталізації в банківській системі та економіці нашої держави взагалі, виявлення її глибинної сутності на основі чіткого розмежування

реальних процесів створення і примноження нової вартості. Такі вчені, як Ларіонова К.Л. [10] та Лисенок О.В. [11], наголошують на тому, що «капіталізація утворює сутність процесу ринкової трансформації і пов'язана з перетворенням існуючих факторів виробництва у капітал, а потім уже на цій основі знаходять своє місце процеси фінансової капіталізації» [9].

Отже, капіталізація є багатофункціональним показником, який може використовуватись у системі управління фінансами банку для розв'язання завдань різної складності та, відповідно, впливати на його фінансово-економічну діяльність. У зв'язку з цим зазначимо, що у розвинутих країнах збільшення капіталізації банківських установ розглядається в контексті зростання їхньої ринкової вартості й тісно пов'язується з рівнем конкурентоспроможності. Крім того, капіталізація банків є багаторівневим процесом, який охоплює всю економіку, модифікується на відповідних рівнях, реалізується в різних сферах, ринках, формах і галузях фінансово-економічної діяльності.

Регулювання достатності капіталу банку визначається трьома головними чинниками, що впливають на формування і зростання банківського капіталу (рис. 1.2).

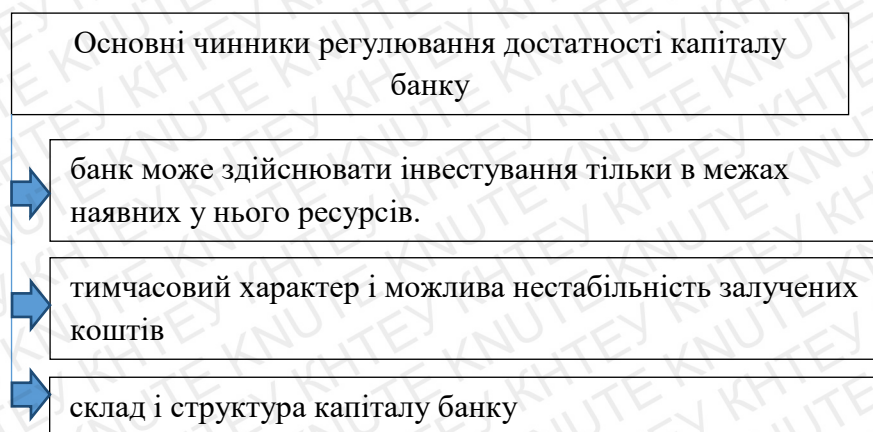

Рис. 1.2. Основні чинники регулювання достатності капіталу банку

*складено автором на основі [8]

По-перше, банк може здійснювати інвестування тільки в межах наявних у нього ресурсів. Ресурсна база в банківській діяльності зумовлює

масштаби і величину банківського портфеля і, отже, обсяг і структуру доходів банку.

По-друге, чималу роль у становленні структури капіталу і процентного співвідношення власних і позикових коштів відіграють тимчасовий характер і можлива нестабільність залучених коштів.

По-третє, склад і структура капіталу банку робить істотний вплив на його ліквідність та фінансові результати діяльності у цілому. Крім того, існують і такі основоположні чинники, як період роботи банку, величина його власного капіталу, особливості діяльності банку, склад бізнесу, клієнтська база, кредитно-інвестиційна політика та, нарешті, стан середовища на банківському ринку [8].

Характеризуючи дослідження достатності капіталу [2, 4, 7, 12, 17], слід підкреслити, що його достатній розмір дозволяє залишатись банкам платоспроможними та продовжувати свою фінансово-економічну діяльність не дивлячись на можливі ризики непередбачуваних втрат та несприятливі ситуації на фінансових ринках. Очевидно, що недостатньо капіталізовані банки піддаються значно більшій ймовірності банкрутства у випадках погіршення макроекономічних або інших фінансово-економічних умов в ринковій економіці. Тому, на наш погляд, загальним критерієм при вирішенні питання про достатність власного капіталу банку є підтримання його величини на такому рівні, який би забезпечував максимальний прибуток для акціонерів та високу ліквідність і фінансову стійкість банківської установи.

Отже, виходячи з наведених вище визначень можемо стверджувати, що регулювання достатності регулятивного капіталу банку являє собою систематичний процес вироблення та прийняття управлінських рішень з питань досягнення оптимальної структури капіталу банку, її відповідності критеріям адекватності відповідно до вимог НБУ.

Звертаючись до історії, можемо стверджувати, що за останні десятиліття підходи до оцінки достатності власного капіталу банківських

установ на практиці істотно змінювались [4]. Як показники достатності власного капіталу банкіри та наглядові органи багатьох країн тривалий час, майже до середини ХХ ст., використовували групу коефіцієнтів на основі відношення власного капіталу до загальних депозитів банку, основна суть яких базувалась на розгляді власного капіталу банку як засобу захисту коштів клієнтів. У другій половині ХХ ст. погляди регулюючих органів на достатність власного капіталу банків змінилися, оскільки переважаючою стала думка, що потреба банківської установи у власному капіталі має залежати не від обсягів депозитів, а від обсягів її активів, тобто, достатність власного капіталу повинна вказувати на такі ймовірні збитки, які банк може понести без негативних наслідків для інтересів вкладників і кредиторів [5].

Таким чином, власний капітал почав розглядатись як джерело подолання зниження реальної вартості банківських активів. З практичної точки зору це виглядає абсолютно логічно, оскільки у випадках виникнення збитків від активних операцій, які банк здійснює на власний розсуд та від свого імені, втрати мають покриватись, першою чергою за рахунок власного, а не залученого чи позиченого капіталу [12].

Слід зазначити, що сьогодні для оцінки достатності власного капіталу банку загальноприйнятою залишається відома формула, за якою регулятивний капітал банківської установи співвідносять із сумою її активів, зважених за ступенем ризику. У зв'язку з цим підкреслимо, що вперше операція зі зважування банківських активів за ступенем ризику була запропонована Федеральним резервним банком Нью-Йорку в 1952 році. Починаючи з 60-х років минулого століття фінансово-економічна діяльність банків характеризувалася виходом на міжнародні ринки та підвищенням ризикованості операцій, а невідповідність у правилах регулювання достатності власного капіталу банків різних країн призводила до серйозних непорозумінь, пов'язаних із захистом коштів клієнтів. Тому з метою забезпечення справедливих умов конкуренції банківських установ на світовому ринку в 1988 році Базельський комітет прийняв угоду про

«Міжнародне зближення методів виміру і стандартів капіталу», згідно з якою власний капітал банку почав поділятися на капітал першого (основний) та другого рівня [12].

У процесі забезпечення діяльності банку, власний капітал відіграє визначальну роль, хоч має незначну частку в ресурсній базі банку. Проблема капіталізації - це, перш за все, проблема недостатньої адекватності капіталу банку до розміру сформованих ними активів [7].

Національний банк визначає необхідний рівень нормативів достатності капіталу банку, щодо якого Національний банк прийняв рішення про проведення оцінки стійкості із застосуванням [14]:

1) на підставі даних Звіту аудитора про результати оцінки якості активів банку та прийнятності забезпечення за кредитними операціями з урахуванням екстраполяції результатів оцінки якості активів банку та прийнятності забезпечення за кредитними операціями на весь кредитний портфель банку;

2) на підставі даних Звіту аудитора про результати оцінки якості активів банку та прийнятності забезпечення за кредитними операціями з урахуванням екстраполяції результатів оцінки якості активів банку та прийнятності забезпечення за кредитними операціями на весь кредитний портфель банку та результатів стрес-тестування за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями.

Національний банк для забезпечення дотримання банком необхідного рівня нормативів достатності капіталу, визначених за результатами оцінки стійкості банку, надсилає банкам вимогу про складання програми капіталізації/реструктуризації [14]:

1) до 10 липня поточного року банкам, щодо яких Національний банк прийняв рішення про проведення оцінки стійкості із застосуванням двох етапів (першого та другого), якщо значення нормативів достатності капіталу, розраховані за результатами двох етапів оцінки стійкості, є меншими, ніж нормативні значення, установлені Національним банком;

2) до 10 серпня поточного року банкам, щодо яких Національний банк прийняв рішення про проведення оцінки стійкості із застосуванням трьох етапів, якщо значення нормативів достатності капіталу, розраховані за результатами першого етапу оцінки стійкості, є меншими, ніж нормативні значення, установлені Національним банком, та/або значення нормативів достатності капіталу, розраховані за результатами трьох етапів оцінки стійкості, є меншими, ніж граничні значення, установлені Національним банком.

У вітчизняній банківській практиці відповідно до вимог Базеля II Компонента I «Мінімальні вимоги до капіталу» не запроваджені підходи до покриття капіталом операційного ризику.

Порівнюючи вимоги Базеля III до капіталу з вітчизняними пруденційними вимогами, можна визначити основні тенденції їх реалізації, зокрема: основний капітал вітчизняних банків є капіталом найвищої якості; вимоги щодо буферів капіталу банків не застосовувались, але нормативною базою НБУ передбачено його втілення в життя, починаючи з січня 2020 р., а саме: із 01.01.2020 р. – у розмірі 0,625 %; 01.01.2021 р. – у розмірі 1,25 %; 01.01.2022 р. – у розмірі 1,875 %; 01.01.2023 р. – у розмірі 2,5 %; коефіцієнт левериджу, який дорівнює 3 %, що встановлений Базелем III для додаткової оцінки достатності капіталу, є аналогом діючого нормативу НЗ [5].

У контексті реалізації Базеля III передбачено створення контрциклічних буферів капіталу, призначених для покриття збитків, що виникають у періоди фінансових та економічних потрясінь. Банки, які не мають буферного капіталу, будуть обмежені у виплатах дивідендів і бонусів [16]. Вважаємо, що такий підхід дасть змогу підвищити стійкість банків до негативних змін на ринку. Зазначені процедури вже внесені в нормативні документи НБУ та впроваджуватимуться з 01.01.2020 р., про що зазначалося вище. Одним із потужних механізмів забезпечення достатності капіталу банків є процеси злиття та поглинання банків. Вітчизняна практика свідчить

про те, що в основному ці процеси відбуваються на примусовій основі, а не за власною ініціативою банків. Тому виникає потреба у приведенні законодавства щодо процесів злиття та поглинання банків до найкращих практик Європейського Союзу, що дозволить швидше здійснити процес консолідації банків і знизить негативний вплив на їхню ефективність [7].

Забезпечення достатнього рівня капіталу банків неможливе тільки за рахунок підвищення пруденційних норм. Сучасні умови розвитку банківського бізнесу вимагають використання ринкових механізмів, які дозволяють власними зусиллями нарощувати капітал банків.

Грудзевич Я. В. вважає, що для оцінювання капіталізації банків недостатньо трьох економічних нормативів НБУ. Це має бути система показників, що дасть комплексну оцінку темпу зростання капіталу, його адекватності сформованим активам, ефективності використання та взаємозв'язку з іншими чинниками (зовнішніми та внутрішніми), а також визначить рівень достатності капіталу банків за такими основними напрямками: визначення основних показників достатності капіталу банків, аналіз адекватності капіталу, ефективність використання ресурсів, оцінка залежності банківського капіталу від інших економічних категорій (наприклад, банківських ризиків, зовнішніх джерел фінансування) [4].

Ларіонова К.Л. до таких показників достатності капіталу банку відносить показники оцінки його обсягу (коефіцієнт капіталізації, темп приросту власного капіталу); показники адекватності капіталу банків (коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів, коефіцієнт співвідношення приросту капіталу й активів, коефіцієнт захищеності коштів клієнтів власним капіталом, коефіцієнт захищеності виданих кредитів власним капіталом, коефіцієнт співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів та капіталу, коефіцієнт співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті та капіталу, коефіцієнт співвідношення великих відкритих позицій та капіталу); показники ефективності використання ресурсів (рентабельність капіталу,

рентабельність активів); показник залежності банківського капіталу від фінансових показників діяльності банку (коефіцієнт фінансової незалежності) [10]

На думку Ю.М. Дьячкова, І.В. Швецова [5], доцільною є подальша трансформація стандартів Базеля III, які посилюють вимоги щодо якісного наповнення капіталу банків за рахунок реальних активів. До складу капіталу будуть включені реальні котирувані звичайні акції та нерозподілений прибуток, і за жодних обставин – фіктивні активи. Таким чином, високий рівень капіталу сприяє зміцненню громадської довіри до банківської системи в цілому.

Кризові процеси в сучасному банківському секторі багато в чому визначаються недостатнім рівнем планування й управління банківським капіталом. При цьому найважливішим завданням є розроблення стратегії зростання капіталу відповідно до ризиків, що супроводжують банківську діяльність, що дало б змогу нарощувати капітал з урахуванням інтересів власників і менеджерів. У цьому разі зросте довіра з боку всіх зацікавлених учасників ринку, що може призвести до збільшення прибутку й інвестицій у статутний капітал [3].

Стратегічні завдання нарощування капіталу банків реалізуються шляхом таких техніко-економічних рішень [9]:

- а) адекватний розрахунок і дотримання розміру нормативу власних коштів;
- б) пошук додаткових ресурсів для виконання банком своїх зобов'язань перед кредиторами та вкладниками;
- в) залучення строкових депозитів для забезпечення ліквідності, а також депозитів до запитання для отримання банком прибутку за рахунок використання «дешевих» ресурсів.

Основною стратегічною метою діяльності банку у сфері забезпечення ресурсами є нарощування капіталу за умови підтримки ліквідності і забезпечення рентабельності.

Отже, достатність банківського капіталу важливий показник як для самої банківської установи так і для банківської система взагалі. Регулювання достатності регулятивного капіталу банку являє собою систематичний процес вироблення та прийняття управлінських рішень з питань досягнення оптимальної структури капіталу банку, її відповідності критеріям адекватності відповідно до вимог НБУ. Для підтримки цієї стабільності НБУ встановив певні нормативи, яких повинні дотримуватися банки. В разі їх невиконання, центральний банк повинен допомогти певній банківській установі і докапіталізувати його та попередити небезпеку, яка виникне в пункті стабільності банківської системи. Високий рівень капіталізації банківських установ є основою зміцнення банківської системи України в цілому та підвищення надійності, стійкості й платоспроможності банківських установ зокрема. Дотримання нормативу рівня достатності капіталу БСУ стало визначальним аспектом діяльності як у світовій економіці, так і в Україні.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ ПО АТ «АЛЬФА-БАНК» ТА БАНКАХ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз достатності капіталу по банках України

Характеризуючи достатність капіталу по банках України варто спочатку проаналізувати динаміку його загального обсягу. Також важливо порівняти обсяги капіталу банків по банківській системі України з показниками результату їх діяльності та ВВП. Відповідні дані наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка капіталу банків та валового внутрішнього продукту України за період 01.01.2017-01.09.2019рр.

Показники	Станом на:				Зміна (+/-), у %		
	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.09.2019	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019	01.2019 - 09.2019
Капітал, млрд.грн	123,8	161,1	155,0	181,1	30,2	-3,8	16,8
Валовий внутрішній продукт, млн. грн.	2383,2	2983,0	3558,0	3624,0	25,2	19,3	1,9
Співвідношення капіталу банків та ВВП, %	5,2	5,4	4,4	5,0	-	-	-

Джерело: [7].

Капітал банків в межах банківської системи України не мав стабільної тенденції. За період з 01.01.2017 р. по 01.01.2018 р. відбулося зростання обсягу капіталу банків на 30,2%. За період з 01.01.2018 р. по 01.01.2019 р. капітал банків по банківській системі скоротився на 3,8%, а за 9 міс. 2019 року відбулося його зростання на 16,8%. Порівнюючи динаміку обсягів капіталу банків з обсягами ВВП України, варто відмітити, що з 01.01.2017 р. по 01.01.2018 р. темпи зростання ВВП були нижчими за темпи зміни капіталу. Зокрема, у 2018 році ВВП (номінальний) мав позитивну тенденцію

у зміні – приріст на 19,3%, на відміну динаміки капіталу банків. Це може свідчити про те, що процеси капіталізації банківської системи у цьому періоді були нижчими за рівень економічного зростання. Варто відмітити, що порівнюючи між собою обсяги капіталу банків та ВВП в економіці, можемо бачити, обсяг капіталу по відношенню до ВВП коливався в межах 4,4-5,4% упродовж 2017-2019 рр. Згідно з рекомендаціями експертів для підтримання дієздатності банківської системи обсяг капіталу банків має становити не менш 5-7% від ВВП. Це свідчить про мінімальний рівень забезпечення достатності ресурсного потенціалу банківської системи України в частині власного капіталу [16].

У 2013 році темпи росту власного капіталу і активів були практично однаковими, 2014 р. знову спостерігаємо перевищення темпів росту активів, але вже у 2015 та 2016 рр. темп росту власного капіталу становив близько 70%. На 2017 р. темп росту власного капіталу значно зріс і становив 164,29%, темп росту активів також пішов угору і був визначений у розмірі 106,33%. Станом на листопад 2018 р. темпи росту як активів, так і власного капіталу пішли на спад і становили відповідно 101,57% і 84,67%, що пояснюється різким скороченням активних операцій банків, зокрема кредитних, унаслідок впливу ресурсів із банківської системи України.

У I кварталі 2018 року банківський сектор отримав високий прибуток завдяки суттєвому скороченню відрахувань у резерви. Він компенсував зниження власного капіталу, зумовлене переходом на МСФЗ 9. Очікується, що відрахування в резерви будуть низькі й надалі за відсутності значних шоків. Це збільшить рентабельність власного капіталу в секторі до понад 10% за 2018 рік [4].

Регулятивний капітал у 2014 та 2015 рр. зменшився на 8,82% та 31,68% відповідно, що було зумовлено як суттєвим зменшенням кількості банківських установ, так і недостатньою капіталізацією банків. Ця тенденція

продовжилася і у 2016–2017 рр., причому на 2017 р. темп росту регулятивного капіталу становив 85,63%. 2018 рік сприяє підвищенню темпу зростання регулятивного капіталу і підіймає цей показник до 109,87%.

У 2016 році збитковість банків лише зросла, склавши 159,4 млрд. грн. Для підтримки платоспроможності банки проводили нарощення власного капіталу, що склало 19,4% приросту. Більшість вітчизняних банків протягом 2014–2017 років здійснювала нарощування власного капіталу насамперед шляхом збільшення статутного капіталу. Проте варто зазначити, що сукупний власний капітал є меншим, ніж статутний, що пояснюється значними обсягами нагромаджених збитків [1; 3].

Проблеми управлінні власним капіталом банками помітні за співвідношенням приросту капіталу та активів. Темпи приросту капіталу не є адекватними темпам приросту активів: у 2015 році приріст капіталу був у 6 разів (631,0%) більшим, ніж приріст активів; у 2016 році – у 132 рази (13164,5%) більшим за попередній період; у 2017 році – в 5 разів (504,2%), що дає підстави стверджувати про зростання капіталізації банків [7].

Протягом 2015–2017 років у банківському секторі загалом відбулося зменшення коефіцієнта захищеності коштів клієнтів власним капіталом з 6,9% у 2015 році до 5,4% у 2017 році. Оскільки цей показник демонструє, скільки коштів клієнтів припадає на 1 гривню власного капіталу, то слід відзначити збільшення захищеності коштів клієнтів. Це є позитивною тенденцією. Коефіцієнт захищеності виданих кредитів власним капіталом за цей період скоротився з 9,7% у 2015 році до 6,4% у 2017 році.

Таким чином, можна відзначити захищеність коштів клієнтів та забезпеченість кредитних операцій власним капіталом, тому існує потенційна можливість додаткового нарощення обсягів коштів клієнтів та кредитного портфеля за збереження фінансової стійкості банків. Власний капітал в різні роки по-різному покриває очікувані збитки, що можуть бути отримані від недіючих кредитів без урахування резервів. Протягом 2015–2017 років достатність обсягу капіталу для покриття можливих втрат від недіючих

кредитів зростає. За досить негативної ситуації у 2015 році, коли недіючих кредитів було більше в 1,3 рази від наявного власного капіталу банків, банки змогли зменшити обсяг проблемної заборгованості та збільшити капітал, що відобразилось на скороченні цього показника до 70,2% у 2017 році, тобто на 1 грн. капіталу банку припадає 0,7 грн. недіючих кредитів.

Коефіцієнт співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті та капіталу вимірює невідповідність валютних позицій на стороні активів і пасивів (відкрити позицію), щоб оцінити потенційну вразливість позиції банківських установ по капіталу, що обумовлюється динамікою обмінного курсу. Його динаміка протягом 2015–2017 років була позитивною, оскільки він зменшився в 1,5 рази, що свідчить про зниження валютного ризику відносно капіталу.

Власний капітал протягом 2015–2017 років повною мірою покривав великі відкриті позиції, що мінімізувало кредитний ризик. За нормативного значення не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу в банках України найбільшим він був у 2015 році, коли досяг значення 3,5-кратного розміру. У 2017 році цей показник знизився до 2-кратного розміру. Це свідчить про розподіл великих відкритих позицій серед значного числа банків.

Показники рентабельності активів та капіталу протягом 2015–2017 років були від'ємними, що пояснюється збитковістю банківської діяльності за цей період. У 2017 році рентабельність найменш негативна, що зумовлене скороченням збитків банківського сектору відносно попередніх періодів. Значення коефіцієнта фінансової незалежності відповідають його рекомендованому значенню, що свідчить про незалежність банків від інших джерел фінансування. Отже, можемо твердити, що наслідки кризи не подолані повністю та мають суттєвий вплив на банківську систему України.

Вкрай складним видався 2014 р. для банківського сектора України. За 2014 р. в Україні зменшилася кількість банків з 180 на 1 січня 2014 р. до 165

на 1 грудня 2014 р. Крім того, нормативН2 по банківській системі в цілому за цей же період скоротився з 18,26 % до 14,03%, забезпечивши від'ємне значення рентабельності власного капіталу (- 13,9%) [13].

Банки понесли збитки у зв'язку з анексією Криму, закриттям відділень в зоні проведення АТО, військових дій і відтоком депозитів. Це посилило девальвацію національної валюти, яка за підсумками 2014 р. склала більше 65 %. Зниження довіри до банківської системи спровокувало значний відтік коштів. Хоча формально, за рахунок переоцінки валютних вкладів, депозитний портфель банків скоротився на 5 %, реальний відтік досяг 110 млрд. грн.

Значно знизилася ліквідність банків в умовах обмеженого доступу до зовнішніх капіталів. За даними НБУ, в січні-вересні 2014 р. збиток банків склав 10,6 млрд. грн., тоді як за підсумками дев'яти місяців 2013 р. був зафіксований прибуток 1,7 млрд. грн. [13].

Стрес-тестування банківської системи, де бралися показники банків на 1 січня 2014 р., виявив, що у великих і найбільших банках не вистачає 66 млрд. грн. капіталу. Дев'ять системних банків, окрім ПУМБ, Альфа-банка, Сбербанку Росії і Райффайзен Банку Аваль, потрібно докапіталізувати на 56 млрд. грн., а 17 великих – всього на 10 млрд. грн. [14]. Аби стимулювати акціонерів збільшувати капітал, НБУ пообіцяв преференції для банків, що збільшать свій регулятивний капітал мінімум на 20% до кінця 2015 р., а також нададуть НБУ програму свого фінансового оздоровлення до 2018 р. НБУ ж, у свою чергу, пропонує банкам програми пільгового рефінансування у питаннях ставки, графіка повернення заборгованості і переліку необхідного забезпечення.. [7, с.96].

Дані таблиці 2.2 свідчать, що розмір сукупного капіталу менший за величину статутного капіталу, оскільки у банківській системі збиток склав майже 342 млрд. гривень. За умови відсутності збитку банківської системи Україна могла мати капітал у розмірі 523 млрд. гривень. Розмір їх статутного фонду станом на 01.09.2019 р. склав 468 млрд. гривень. [http://www.fg.gov.ua].

Проаналізуємо склад капіталу банків України (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Склад капіталу банків України (станом на 01.09.2019), млн.грн

Банк	Статутний капітал	Емісійні різниці	Незарєстрований статутний капітал	Інший додатковий капітал	Резервні та інші фонди банку	Резерви переоцінки	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Усього капіталу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього по Україні	468412	14 095	1 619	-173	23 306	15 422	-341 623	181 058
У т.ч.:								
АТ КБ "ПРИВАТБАНК"	206060	23	0	0	6 850	9 263	-176 716	45 481
АТ "Ощадбанк"	49 473	0	0	0	270	2 710	-33 796	18 657
АТ "Укресімбанк"	38 730	0	0	0	163	-550	-29 427	8 916
АБ "УКРГАЗБАНК"	13 319	136	0	-627	421	-708	-6 267	6 273
ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР"	207	0	0	0	42	0	14	263
АТ "АЛЬФА-БАНК"	12 180	740	0	0	485	14	-7 088	6 330

Джерело: [17].

Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі здійснення своєї діяльності, а також забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості та стабільної діяльності банків. Тому його скорочення є негативним для банківської системи України.

Як свідчать дані рис. 2.1, обсяг регулятивного капіталу банків в банківській системі України мав поступову тенденцію до зростання, починаючи з 2017-го року. Темпи зміни регулятивного капіталу відображено на рис. 2.2.

Джерело: [53].

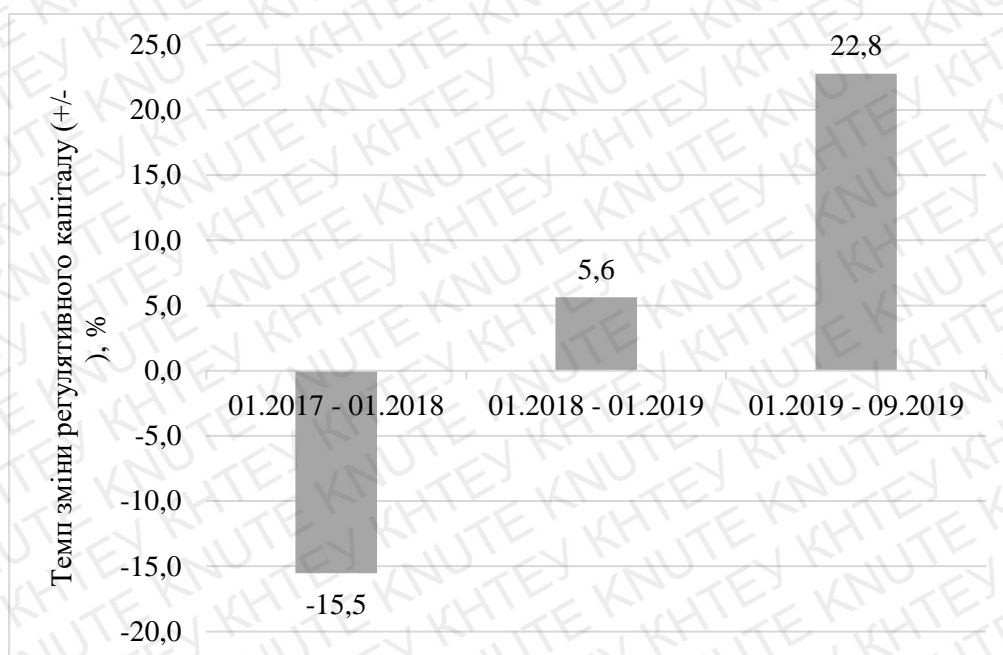

Рис. 2.2. Темпи зміни регулятивного капіталу по банках України з 01.01.2017 по 01.09.2019 рр.

Таблиця 2.3
Динаміка регулятивного капіталу найбільших банків України
з 01.01.2018 по 01.09.2019 рр. [19]

Показники	Сума, млрд..грн.			Зміна (+/-), у %	
	01.01.2018	01.01.2019	01.09.2019	01.2018 - 01.2019	01.2019 - 09.2019
По Україні	109,7	115,8	142,2	5,6	22,8
у т.ч.					
АТ "Укресімбанк"	11,0	11,1	11,3	1,4	1,7
АТ "Промінвестбанк"	3,9	3,4	2,6	-14,8	-22,1
АТ "УКРСОЦБАНК"	2,3	2,6	1,8	12,9	-31,9
АТ "Ошадбанк"	13,0	13,2	12,9	1,5	-2,0
АТ "БАНК АЛЬЯНС"	0,3	0,4	0,4	26,5	2,0
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	10,1	10,5	9,7	4,2	-7,7
АТ "АЛЬТБАНК"	0,9	0,2	0,2	-76,1	3,2
АТ КБ "ПРИВАТБАНК"	22,3	19,6	19,6	-12,2	0,3
АТ "АЛЬФА-БАНК"	4,4	5,7	6,3	30,5	10,5

Як можемо бачити з рис. 2.2, регулятивний капітал банків у 2017 році зменшився на 15,5% у порівнянні з попереднім роком відбулося щорічне

зростання регулятивного капіталу на 5,6%, а за 9 міс. 2019 року регулятивний капітал зріс на 22,8%.

До того ж варто проаналізувати динаміку регулятивного капіталу найбільших банків, у т.ч. і по ПАТ «Альфа-Банк» (табл. 2.3).

З даних табл. 2.3, що свідчить упродовж 2018 року обсяг регулятивного капіталу по Україні збільшився на 5,6%, в той же час як по окремих банках: АТ "Укресімбанк" - на 1,4%, АТ "УКРСОЦБАНК" – на 12,9%, АТ "Ощадбанк" - на 1,5%, АТ "БАНК АЛЬЯНС" - на 26,5%, АТ "Райффайзен Банк Аваль" - на 4,2%, АТ "АЛЬФА-БАНК" - на 30,5%. У цей же період відбулося зниження обсягу регулятивного капіталу по банкам: АТ "Промінвестбанк" - на 14,8%, АТ "АЛЬТБАНК" - на 76,1%, АТ КБ "ПРИВАТБАНК" - на 12,2%, що обумовлено було їх неякісним кредитним портфелем.

Упродовж 9 міс. 2019 року обсяг регулятивного капіталу по Україні збільшився на 22,8%, у той час його збільшення спостерігається по таких банках: АТ "Укресімбанк" - на 11,3%, АТ "БАНК АЛЬЯНС" - на 2,0%, АТ "АЛЬТБАНК" - на 3,2%, АТ КБ "ПРИВАТБАНК" - на 0,3%, АТ "АЛЬФА-БАНК" – на 10,5%. Разом з тим, по окремих банках, зокрема "Промінвестбанк" – на 2,6%, АТ "УКРСОЦБАНК"– на 1,8%, АТ "Ощадбанк"– на 12,9%, АТ "БАНК АЛЬЯНС" – на 0,4%, АТ "Райффайзен Банк Аваль"– на 9,7%, АТ "АЛЬТБАНК"– на 0,2%, АТ КБ "ПРИВАТБАНК"– на 19,6%.

Доречно зауважити, що зниження капіталу в АТ Укрсоцбанк пов'язано з його об'єднанням з АТ Альфа-банк. По Промінвестбанку склалася негативна ситуація, оскільки поступово банк згортає свою діяльність в Україні. У Ощадбанку зменшився регулятивний капітал внаслідок збільшення проблемних кредитів у його кредитному портфелі.

Одним з основних чинників, що негативно впливає на власний капітал банків, є наявність проблемної заборгованості. Зростання її рівня призводить до необхідності формування значних обсягів резервів, зниження

ефективності банківської діяльності та може зумовлювати її збитковість, негативно впливає на достатність власного капіталу банків.

Згідно з деякими дослідженнями впливу проблемної заборгованості на власний капітал банку можна стверджувати, що за зростання проблемної заборгованості на 1 млн. грн. власний капітал банку має зрости на 1,4 млн. грн. для покриття ризиків за активними операціями банківських установ.

Регулятивний капітал банків України за 2018 рік зріс на 10,3 млрд. грн. до 126,1 млрд грн.[14].

За інформацією НБУ, середній норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу на 1 січня 2019 року становить 16,18%, що суттєво перевищує вимоги законодавства (не менше 10%).

Таким чином, у 2017-2019 рр. було проаналізовано загальні показники динаміки формування регулятивного капіталу та рівня його достатності по банківській системі України.

Однак, починаючи з 01.01.2019 р. внаслідок суттєвого приросту обсягів регулятивного капіталу рівень коефіцієнту достатності становив 10% в цілому по банківській системі України. Варто додати, що рівень капіталізації банківської системи за темпами свого розвитку відстає від темпів економічного зростання. Про це свідчать результати порівняльного аналізу обсягів капіталу банків та ВВП України.

2.2. Дослідження достатності капіталу банку АТ «Альфа-Банк»

Проаналізуємо показники обсягу та структури власного капіталу досліджуваного банку ПАТ «Альфа-Банк». Динаміку обсягу та складових капіталу ПАТ «Альфа-Банк» за 2017-2019 рр. (станом на початок року) наведено в табл. 2.4.

Як свідчать дані табл. 2.4. за упродовж періоду з 01.01.2017 р. по 01.01.2018 р. обсяг пасивів банку збільшився 27,0%, а у період з 01.01.2018 по 01.01.2019 р. – на 21,9%. Зростання пасивів в значній мірі було викликано

збільшенням розміру власного капіталу банку. За період з 01.01.2017 по 01.01.2018 р. обсяг власного капіталу банку АТ «Альфа-Банк» збільшився на 18,4%, а з 01.01.2018 по 01.01.2019 р. – на 28,6%. Важливо відмітити, що зростання обсягу власного капіталу АТ «Альфа-Банк» упродовж 2017 року було обумовлене передусім зростанням статутного капіталу банку на 470 тис.грн.

Таблиця 2.4.

Динаміка обсягу та складових власного капіталу АТ «Альфа-Банк» за 2017-2019рр. (станом на початок року).

Показники	Сума, тис.грн.				Зміна (+/-), у %		
	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.07.2019	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019	01.2019 - 07.2019
1	2	3	4	5	6	7	8
Статутний капітал	7515,6	12179,8	12179,8	12179,8	62,1	-	0,0
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739,9	739,6	739,6	739,6	-	-	0,0
Незареєстровані внески в капітал	4664,1	-	-	-	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	294,0	294,0	353,8	484,8	0,0	20,3	37,0
Резерви переоцінки	323,0	335,1	11,3	14,2	3,7	-96,6	26,2
Непокритий збиток	-10225,1	-9627,8	-8243,3	-7464,7	-5,8	-14,4	-9,4
Усього власного капіталу	3311,7	3920,7	5041,1	5953,7	18,4	28,6	18,1
Усього пасивів	38953,9	49472,9	60287,2	62875,9	27,0	21,9	4,3

*за даними фінансової звітності банку

Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами упродовж усього досліджуваного періоду залишався без змін, оскільки банк не

провадив у 2017-2018 рр. операцій з поповненням власного капіталу шляхом емісії боргових цінних паперів.

Також протягом 2017 року було здійснено реєстрацію усіх незареєстрованих внесків до статутного капіталу банків з боку його мажоритарних акціонерів. Внаслідок цього незареєстровані внески до капіталу АТ «Альфа-Банк» зменшилися до кінця 2017 року на 100%.

Обсяги резервів переоцінки банку з 01.01.2017 по 01.01.2018 р. незначно збільшилися на 3,7%, а у період з 01.01.2018 по 01.01.2019 р. суттєво скоротилися на 96,6%. У 2019 році (6 міс.) спостерігалася зворотна тенденція до збільшення резервів переоцінки банку на 26,2%. Зміна резервів переоцінки була зумовлена політикою банку щодо регулювання його фінансової стійкості, оскільки внаслідок значної суми непокритого збитку на балансі банку існує значна загроза інтересам його вкладників.

Підсумовуючи вищевикладений аналіз також варто додати, що у складі власного капіталу банку була вищою частка статутного капіталу, який перекиривав від'ємні значення непокритого збитку та впливав на забезпечення позитивного значення капіталу.

Одним з основних чинників, що негативно впливає на власний капітал банків, є наявність проблемної заборгованості. Зростання її рівня призводить до необхідності формування значних обсягів резервів, зниження ефективності банківської діяльності та може зумовлювати її збитковість, впливає на достатність власного капіталу банків.

Станом 1.09.2019 р. частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банків України досягнув 54%.

За 9 міс. 2019 року регулятивний капітал АТ «Альфа-Банк» зріс на 22,8%. Постійне зростання обсягу регулятивного капіталу банку було зумовлене зниженням суми непокритих збитків та отриманням банком прибутку (за 2018 рік обсяг чистого прибутку банку склав 1310 млн. грн. проти 297,2 млн. грн. у 2017 році).

На 01.09.2019 банк наводить показник достатності (адекватності) регулятивного капіталу на рівні 10%.

За 9 міс. 2019 року Альфа-Банк декларує прибуток 527 млн. грн., тоді як за весь 2018 рік - 1,31 млрд грн.

На нашу думку, найважливішою проблемою нині є низький ступінь капіталізації банківської системи, що стримує її кредитний потенціал. При цьому відновлення економіки після кризи сприятиме посиленню конкуренції серед банків, що ще більше спонукатиме банки до підвищення капіталізації.

Отже, можна зробити висновок до 2 розділу, за даними НБУ констатував під час проходження оцінки якості активів та прийнятності забезпечення у п'яти з 56 невеликих банків, виявлено потребу у капіталі на звітну дату (початок 2018 року), проте три із них до моменту завершення діагностики були вже достатньо капіталізованими. Ще два банки подали програми капіталізації, які мають бути виконані до кінця року. Загальна потреба у капіталі 13 банків за несприятливим сценарієм складає 42.1 млрд грн. [6].

Для покриття потреби в капіталі за несприятливим сценарієм банки повинні розробити та виконати плани реструктуризації до кінця 2019 року. Одним з найважливіших завдань розвитку банківської системи повинно бути підвищення рівня достатності власного капіталу відповідно до обсягів банківських операцій. Фінансова стійкість банку залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів, проте визначальним стає розмір та достатність капіталу банківської установи [39].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ НАРОЩЕННЯ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1 Забезпечення зростання достатності капіталу АТ «Альфа-банк»

Для забезпечення виконання нормативу достатності капіталу АТ «Альфа-банк» може використовувати два методи:

- зростання обсягів власного капіталу;
- зниження обсягів високо ризикових активів.

У разі, коли АТ «Альфа-банк» прийматиме рішення про нарощування власного капіталу, важливо визначити його джерела: додаткова емісія акцій, залучення субординованого боргу, капіталізація дивідендів. Власний капітал банку має зростати до певного обсягу, щоб забезпечити максимізацію прибутку і рівень рентабельності, оскільки вартість власних коштів здебільшого є вищою порівняно із залученими. Однак, формуючи кредитний портфель з нижчим рівнем ризику, необхідно враховувати, що це, як правило, супроводжується зменшенням прибутковості банків, оскільки високоризикові активи приносять вищі доходи.

Вибір того чи іншого джерела збільшення власного капіталу та їхнього співвідношення визначається складною сукупністю факторів. З метою формування оптимальної структури власного капіталу виникає необхідність аналізу динаміки всіх складових перед тим, як буде прийнято рішення визначеної комбінації складових.

Якщо банк буде планувати повільне зростання капіталу з урахуванням зростання активів, то цього можна досягти за допомогою внутрішніх джерел поповнення, зокрема нерозподіленого прибутку; якщо ж банку необхідно буде швидке збільшення капіталу, то таке нарощення можна здійснити за допомогою додаткової емісії акцій або залучення зовнішніх інвесторів. У практичній діяльності банк може використовувати обидва джерела поповнення власного капіталу, враховуючи реальні потреби і можливості.

Основним внутрішнім джерелом нарощення власного капіталу банку можна вважати чистий прибуток. Отже, збільшення власного банківського капіталу за рахунок прибутку має враховувати не тільки необхідність його нарощення, а й інтереси акціонерів, враховувати ринкову вартість банківських акцій і загальне становище банку на ринку. При виборі того чи іншого джерела збільшення власного капіталу та їхнього співвідношення АТ «Альфа-банк» має враховувати сукупність факторів. Отримання емісійних різниць буде залежати від дивідендної політики, яку здійснює банк. Основне завдання дивідендної політики – це максимізація акціонерного капіталу, тому для банку важливим є прийняття рішення: виплачувати дивіденди чи залишити кошти у вигляді нерозподіленого прибутку.

Крім цього, доволі актуальною є проблема оптимального рівня дивідендної ставки: з одного боку, високий рівень дивідендів свідчить про успішну фінансову діяльність і водночас є рекламою для залучення нових акціонерів, а з іншого – вилучення частини коштів банку з обороту сповільнює процес накопичення власного капіталу. З огляду на це, необхідно визначити економічно обґрунтований рівень дивідендних ставок.

До того ж банк слід враховувати що, привабливість акцій визначається не лише обсягом дивідендів, але й стабільністю дивідендної політики. Якщо обсяг дивідендів банку підтримується на відносно постійному рівні, забезпечуючи впевненість акціонерів в отриманні відносно стабільних доходів незалежно від фінансових результатів діяльності банку, то АТ «Альфа-банк» буде виглядати доволі привабливо. Зниження обсягу дивідендів, може призвести до падіння курсової ціни акцій, а це буде дестимулювати потенційних акціонерів.

Метою діяльності АТ «Альфа-банк» є отримання прибутку за умови допустимого рівня ризику. Прибуток має стати в перспективі основним внутрішнім джерелом нарощування власного капіталу АТ «Альфа-банк». Задля вирішення цієї мети банк має активно використовувати свої сильні сторони та можливості, а також докласти суттєвих зусиль з метою подолання

негативних наслідків. До того ж АТ «Альфа-банк» має бути готовим до зміни макроекономічного середовища його функціонування у випадку негативного сценарію розвитку подій.

Враховуючи, що банківська система України охоплює понад 76 банків, представлених численними відділеннями та філіями, позитивний імідж АТ «Альфа-банк» сприятиме залученню як нових клієнтів, так і акціонерів. Особливого значення для АТ «Альфа-банк» набуває репутація в умовах політичної нестабільності. Ділова репутація формується на основі достовірної інформації та аналітичного підходу до оцінювання банку впродовж тривалого періоду часу і спирається на показники фінансового стану банку у динаміці, ґрунтовну інформацію про його поведінку на ринку фінансових послуг, оцінку з боку наглядових органів, акціонерів, клієнтів, представників влади [14, с. 19]. Тому вважаємо за доцільне зміцнювати репутацію АТ «Альфа-банк» шляхом підвищення рівня транспарентності його діяльності.

Професійно подана інформація забезпечуватиме АТ «Альфа-банк» позитивну репутацію і демонструватиме його унікальні ділові якості, що дають змогу успішно здійснювати конкурентну боротьбу на фінансовому ринку та сприятимуть росту його капіталу. Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що АТ «Альфа-банк» необхідно розробити документ, який міститиме систему принципів і правил, котрих дотримується банк при розкритті інформації. До того ж АТ «Альфа-банк» доцільно було б розробити Кодекс підтримки ділової репутації та викласти його на власному сайті, що свідчило б про високий рівень його корпоративної культури та зацікавленості у підтримці позитивного іміджу серед зацікавлених сторін.

Кризові процеси в сучасному банківському секторі багато в чому визначаються недостатнім рівнем планування й управління банківським капіталом. При цьому найважливішим завданням є розроблення стратегії зростання капіталу відповідно до ризиків, що супроводжують банківську діяльність, що дало б змогу нарощувати капітал з урахуванням інтересів

власників і менеджерів. У цьому разі зростає довіра з боку всіх зацікавлених учасників ринку, що може призвести до збільшення прибутку й інвестицій у статутний капітал [3]. Тому доречним для АТ «Альфа-банк» є розробка стратегії нарощення капіталу.

Стратегічні завдання нарощування капіталу АТ «Альфа-банк» можуть бути реалізовані шляхом таких техніко-економічних рішень:

- 1) адекватний розрахунок і дотримання розміру нормативу достатності капіталу;
- 2) пошук додаткових ресурсів для виконання банком своїх зобов'язань перед кредиторами та вкладниками;
- 3) залучення строкових депозитів для забезпечення ліквідності, а також депозитів до запитання для отримання банком прибутку за рахунок використання «дешевих» ресурсів.

За основну мету діяльності АТ «Альфа-банк» у сфері забезпечення ресурсами можна віднести нарощення капіталу за умови підтримки ліквідності і забезпечення рентабельності. Існує багато чинників, які впливають на формування і зростання банківського капіталу. В першу чергу, банк може здійснювати інвестування тільки в межах наявних у нього ресурсів. Ресурсна база в банківській діяльності зумовлює масштаби і величину банківського портфеля і, отже, обсяг і структуру доходів банку.

З іншого боку, чималу роль у становленні структури капіталу і процентного співвідношення власних і позикових коштів відіграють тимчасовий характер і можлива нестабільність залучених коштів.

До того ж слід зважати на те, що склад і структура капіталу Альфа банку робить істотний вплив на його ліквідність та фінансові результати діяльності у цілому. Крім того, існують такі основоположні чинники, як період роботи банку, величина його власного капіталу, особливості його діяльності, склад бізнесу, клієнтська база, кредитно-інвестиційна політика та стан середовища на банківському ринку [8].

Підвищення капіталізації АТ «Альфа-банк» відповідно до обсягів операцій та ризиків сприятиме зростанню його конкурентоспроможності.

Капітал Альфа банку – є головним показником його спроможності до подальшого розвитку, оскільки саме капітал є надзвичайно важливим та необхідним елементом забезпечення економічної самостійності, прибуткової діяльності та в підсумку – підвищення фінансової стійкості банку. Зміцнення ресурсної бази банку, залежить від зростання обсягів власних капіталів банків[4, с. 17].

Необхідною складовою роботи Альфа банку в частині його формування власних банківських ресурсів стає передусім пошук джерел поповнення власного капіталу банку, оцінка його позитивних та негативних сторін. Основними шляхами збільшення власного капіталу Альфа банку можна розрізнити джерела внутрішнього та зовнішнього походження. Конкретний спосіб нарощення власного капіталу визначається його динамікою, а також динамікою змін банківських активів, допустимими затратами на залучення додаткового капіталу ззовні.

Альфа банк має дві можливості щодо нарощення власного капіталу банку: по-перше – безпосереднє збільшення обсягів прибутку як складової власного капіталу шляхом ефективних активних операцій, по-друге, – реінвестування прибутків [8, с. 73]. Перевагою збільшення власного капіталу Альфа банку можна здійснити за рахунок прибутку, відсутність витрат на залучення капіталу; збереження існуючого кола власників та збереження контролю над банком; простота здійснення.

3.2 Напрями підвищення капіталізації банків України

Науковцями пропонується комплексне вирішення проблем вибору джерел нарощування капіталу банків. Зокрема, на макрорівні необхідно забезпечити вдосконалення банківського законодавства, активізацію ролі банківських асоціацій, активізацію регулятивної політики НБУ, створення

системи рейтингування та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків порівняно з іноземними. На макрорівні слід запровадити дієві інструменти збільшення капіталу через удосконалення системи фінансового менеджменту у комерційних банках [7]. Державні банки внаслідок обмеженого розміру капіталу вичерпали можливості подальшого зростання.

З огляду на загальну кон'юнктуру банківського ринку та відсутність інтересу іноземних інвесторів до вітчизняних банків держава не зможе у найближчій перспективі вигідно реалізувати націоналізовані банки. Інший шлях вирішення долі фінансових установ, у капіталізації яких взяла участь держава, як уже зазначалось, – це акумулювання коштів цих банків у єдину структуру, яка б могла надавати цільову підтримку під проекти уряду.

Ключовою проблемою діяльності державних банків України є відсутність системного бачення їх ролі в реалізації кредитної складової національної економічної політики. Докапіталізація державних банків дасть змогу відновити динамічний розвиток, розширити їх можливості на банківському ринку, брати участь у масштабних інвестиційних програмах, насамперед у фінансуванні стратегічно важливих проектів державного значення.

Важливим кроком підвищення капіталізації банківського сектору України має стати вдосконалення системи ризик-менеджменту в банках. Підвищення капіталізації банківської системи також сприятиме зростанню її конкурентоспроможності та опосередковано вдосконалить організаційну структуру банківської системи шляхом консолідації банківського капіталу. Запровадження рейтингової звітності банків та підвищення ролі банківських асоціацій матимуть прямий вплив на окремі групи населення, сприятимуть активізації їх соціальної функції, а водночас і відкритому діалогу банків та суспільства.

Важливим напрямом зростання капіталізації банківської системи України повинно стати повернення довіри та залучення у статутні капітали банків грошових коштів населення. На сьогодні офіційна статистика

свідчить, що поза банками перебуває 60 мільярдів гривень готівкових коштів. За різними оцінками, на руках у населення приблизно 100–110 мільярдів гривень – це величезний потенціал, який може вивести українську банківську систему за показником капіталізації на рівень країн Східної Європи. [13]

Основними напрямками підвищення рівня капіталізації банківської системи на сучасному етапі повинно стати:

- залучення до банків додаткового акціонерного капіталу на основі додаткових емісій акцій або внесків власників чи засновників банків;
- розробка банками планів підвищення рівня капіталізації із використанням додаткових джерел залучення коштів як на внутрішніх, так і на зовнішніх фінансових і грошових ринках;
- залучення банками стратегічних інвесторів, у тому числі й іноземних;
- покращення якості капіталу та забезпечення достатнього рівня покриття капіталом ризиків, що беруть на себе банки, в тому числі вдосконалення структури капіталу;
- стимулювання капіталізації прибутку в банках, зокрема шляхом вдосконалення оподаткування та дивідендної політики;
- вдосконалення методики розрахунку регулятивного капіталу;
- вдосконалення розрахунку та розробка систем моніторингу банківських ризиків.[4, с. 53]

Підвищення рівня капіталізації банківської системи України, посилення процедур реорганізації, вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, реорганізації та ліквідації банківських установ повинно відбуватися у таких напрямках:

- нормативне та методичне забезпечення регулювання процесів капіталізації та фінансової реструктуризації банків, а також механізмів антикризового управління;
- вдосконалення процедури ліквідації банків, у тому числі продажу майна (активів) банку, що ліквідується, та проблемних активів;

- вдосконалення методичних рекомендацій та нормативних документів щодо визначення критеріїв проблемності у діяльності банків;
- встановлення прозорого порядку продажу банків, створення інституту кризових менеджерів;
- забезпечення дієвого моніторингу фінансового стану банківських установ і надійних систем своєчасного реагування органів банківського нагляду на погіршення проблем банку з метою локалізації наслідків неефективного управління банком.

Високий рівень капіталу сприяє зміцненню громадської довіри до банківської системи загалом. Чим більший капітал банку, тим він стійкіший відносно втрат і більшою мірою здатний здійснювати активні операції, в тому числі в періоди спадів ділової активності в країні. До пропозицій щодо вирішення проблем нарощування капіталу банків відносять вдосконалення банківського законодавства, активізацію ролі банківських асоціацій, активізацію регулятивної політики НБУ, вдосконалення системи ризик-менеджменту в банках, консолідацію банківського капіталу. [9, с. 76]

На активізацію процесів формування власного капіталу банків впливають такі процеси, як концентрація капіталу, зростання конкуренції та вплив іноземного банківського капіталу на національну економіку. Аналіз тенденцій формування капіталу банків України за останніх п'ять років дає змогу зробити висновки про концентрацію капіталу в найбільших банках та зменшення частки активів малих банків у сукупних активах банківської системи України.[14, с. 19]

Процес концентрації капіталу банків триває й сьогодні. Однією з особливостей функціонування банків України є жорсткий контроль і з боку Національного банку України за дотриманням економічних нормативів, базою для розрахунку яких служить власний капітал.

Аналізуючи фінансову політику, банки можна умовно поділити на дві групи: ті, стратегії яких спрямована на розширення діяльності, і ті, що

задоволені позицією на ринку банківських послуг і здійснюють заходи для дотримання нормативу достатності капіталу та отримання середнього прибутку. В умовах гострої конкурентної боротьби на ринку банківських послуг як у сфері залучення, так і розміщення коштів місце банківської установи значною мірою залежить від орієнтації на масового споживача, універсалізації, використання прогресивних банківських технологій, що визначається обсягом власного капіталу.

Тоді, як банки другої групи можуть задовольнятися виконанням нормативних вимог НБУ, політика банків першої групи потребує активного нарощування власного капіталу та визначення джерел його зростання, оскільки активна позиція таких банків вимагає поліпшення показників, тому що обсяг власного капіталу часто визначає місце банку на фінансовому ринку. Отже, бачимо, що норматив адекватності регулятивного капіталу встановлює граничні межі діяльності банку, оскільки обсяг власного капіталу визначає максимальний обсяг активів. Слід зауважити, що норматив адекватності ставить вимоги до власного капіталу не тільки у кількісній, а й переважно в якісній площині. [16, с. 15]

У даний момент питання капіталізації українських банків стало особливо актуальним і широко обговорюється вченими і практиками банківської справи. Аналіз основних показників роботи банківської системи свідчить про випереджальні темпи зростання капіталу порівняно із зростанням ВВП, що є позитивним чинником, однак, темпи зростання капіталу значно менші від темпів зростання активів банківської системи, що свідчить про загострення проблеми капіталізації.

Процес концентрації капіталу банків триває й сьогодні. Однією з особливостей функціонування банків України є жорсткий контроль із боку Національного банку України за дотриманням економічних нормативів, базою для розрахунку яких служить власний капітал.

Основні способи збільшення капіталу банками продиктовані змінами нормативних документів Національного банку України. Тактичними

заходами щодо розв'язання проблеми капіталізації банківської системи можна вважати [4, с. 53]:

- збільшення капіталу за рахунок субординованого боргу, що охоплює вдосконалення механізму його залучення;
- залучення субординованого боргу за рахунок випуску банківських облігацій, а також за рахунок випуску банківських єврооблігацій;
- збільшення статутного, додаткового капіталу та зміна механізму розрахунку капіталу (збільшення капіталу шляхом удосконалення механізму розрахунку регулятивного капіталу);
- збільшення капіталу за рахунок зростання банківського прибутку;
- ріст капіталу за рахунок додаткових внесків акціонерів/учасників банку, а також за рахунок випуску банками привілейованих акцій;
- збільшення показника адекватності капіталу за рахунок консолідації банківської системи, зокрема створенню банківських об'єднань, груп та корпорацій, а також злиття банків.

У розвинутих країнах консолідація капіталу відбувається за такими напрямками [9, с. 76]:

- 1) об'єднання капіталів відбувається серед установ, які конкурують в одному сегменті фінансового сектору, як однієї, так і різних країн (банк – банк / банк однієї країни – банк іншої країни);
- 2) об'єднання капіталів установ, які працюють у різних сегментах фінансового ринку однієї країни або діють у різних країнах (банк – страхова компанія / банк однієї країни – інвестиційна компанія іншої країни).

Серед вчених існують різні думки щодо доцільного нормативу капіталу банків. Наведемо приклад, Девід Майлз, член комітету з грошової політики Банку Англії, який вважає, що капітал банку повинен становити не менше 20% від зважених за ризиком активів банку. В свою чергу, економісти Анат Адманті і Мартін Хеллвіг у книзі «Нові надії банкірів» пропонують

підтримувати банківський капітал на рівні 30% по відношенню до активів. На думку Б. Данилишина, їх введення в Україні зараз або в найближчому майбутньому не є доцільним [11]. З огляду на високу ризикованість банківської діяльності в Україні, яка, з високою вірогідністю, буде зберігатися ще достатньо довгий час, слід очікувати подальшого зменшення кількості невеликих комерційних банків та збільшення капіталізації лідерів ринку банківських послуг. [2, с. 54].

Необхідність щодо нарощування капіталу банків визначаються такими об'єктивними чинниками, як:

- розширення масштабів діяльності банку, виконання регулятивних вимог до збільшення абсолютної достатності капіталу;
- погіршення якості банківських продуктів, ризики, які можуть ураховуватися в розрахунку показників достатності власних коштів;
- невідповідність потенціалу українських банків потребам економіки;
- наявність можливості залучення додаткових джерел капіталу;
- проблема невідповідності величини капіталу і рівня ринкових ризиків;
- необхідність підвищення надійності банку, зниження витрат і можливість додаткових конкурентних переваг;
- посилення конкуренції в банківському секторі, у тому числі з боку іноземного капіталу;
- необхідність диверсифікації діяльності.

Найважливішою проблемою нині є низький ступінь капіталізації банківської системи, що стримує її кредитний потенціал. При цьому відновлення економіки після кризи сприятиме посиленню конкуренції серед банків, що сприятиме банкам до підвищення капіталізації.

Національний банк впроваджує зміни щодо структури регулятивного капіталу – , що здійснюватиметься в межах процесу гармонізації регуляцій із європейським законодавством. Також впроваджуються додаткові буфери капіталу для підвищення фінансової стійкості банків. За таких обставин,

додатково до законодавчих вимог, у банків дедалі частіше може виникати потреба у збільшенні статутного капіталу. Як показує статистика, за останні 2,5 роки більше 55 банків збільшили свої статутні капітали, наповнивши їх додатково на 35,3 млрд. гривень[5, с.77]., табл.3.1.

Таблиця 3.1

Джерела збільшення статутного капіталу банків України

Джерело збільшення за кількістю погоджених пакетів документів		Джерело збільшення за сумою		
Всього 92 Пакетів документів	46%	Власні кошти	55%	Загальна сума 35,5 млрд. грн.
	3%	Приєднання	2%	
	36%	За рахунок прибутку	9%	
	9%	Субординований борг	2%	
	6%	Субординований борг + власні кошти	32%	

Джерело [5]

Найпростішим способом збільшення статутного капіталу для банків є капіталізація за рахунок прибутку. У 2018 році банківська система загалом продемонструвала високі показники зростання: платоспроможні банки отримали 21,7 млрд. грн. прибутку. Пропри загальне збереження позитивної тенденції у 2019 році, деякі банки досі залишаються збитковими. Саме тому такий спосіб, незважаючи на його простоту, поки не здатен покрити потребу в капіталі для усіх банків. На сьогоднішній день найпоширенішим способом збільшення капіталу банків як за кількістю банків, які ним скористалися, і за сумами внесків, досі залишаються власні кошти акціонерів банків. У таких випадках Національний банк України прискіпливо вивчає джерела коштів, які будуть внесені в статутний капітал банків. Саме на початку цього року

Національний банк України висунув вимоги щодо підтвердження джерел коштів. Серед основних змін можна виділити такі:

- задекларований дохід акціонера зменшується на суму всіх суттєвих витрат, які здійсненні у період отримання доходу;
- операції на підставі яких був отриманий дохід та кошти, що мають бути економічно обґрунтованими та ринковими;
- кошти, які направляються в капітал, які мають існувати в безготівковій формі безперервно щонайменше упродовж одного року до дати звернення до Національного банку України.

Отже, Національний банк всебічно підходить до оцінки акціонера, який здійснює внесок до статутного капіталу банку. Як і раніше, Національний банк може оцінювати не тільки майновий стан акціонера, а й майновий стан осіб, операції з якими сформували дохід, за рахунок якого збільшується капітал. Тому щодо питань підтвердження джерел коштів, насамперед, є зоною відповідальності власників банків. Саме заявник визначає обсяг документів, який він вважає достатнім для розкриття джерел коштів, що спрямовуються на капіталізацію.[17, с. 99]

Також банкам варто звернути увагу про спрощену процедуру капіталізації, яка є доступною для них до 1 серпня 2020 року. Ключова перевага цієї процедури полягає в тому, що Національний банк здійснює оцінку джерел коштів на початковому етапі капіталізації банку. У разі отримання позитивного висновку Національного банку України щодо джерел коштів, банк має можливість здійснити всі наступні етапи збільшення статутного капіталу, зокрема отримання всіх необхідних погоджень від НКЦПФ, в значно коротші строки. Крім того незважаючи на переваги даної процедури, банки користуються нею менш ніж у 20% випадках збільшення статутного капіталу.[18]

Банки, які планують з тих чи інших причин збільшувати свій статутний капітал, їм варто вже зараз підготуватися до оцінки Національним банком джерел коштів їхніх акціонерів і звернути увагу акціонерів на це питання.

Навіть за умови застосування спрощеної процедури капіталізації у разі неналежної підготовки збільшення статутного капіталу може зайняти декілька місяців. Для того щоб скоротити строк розгляду питання, банкам варто переглянути підхід до розкриття інформації про майновий стан акціонерів. Якщо Національному банку на першому етапі буде надано достатній обсяг інформації, це може суттєво скоротити строки та зусилля, які витрачаються на збільшення статутного капіталу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У I кварталі 2018 року банківський сектор отримав високий прибуток завдяки суттєвому скороченню відрахувань у резерви. Він компенсував зниження власного капіталу, зумовлене переходом на МСФЗ 9. Операційний прибуток сектору скоротився: збільшення чистих процентних та комісійних доходів нівелювали зростання операційних витрат та від'ємний торговий результат. Очікується, що відрахування в резерви будуть низькі й надалі за відсутності значних шоків. Це збільшить рентабельність власного капіталу в секторі до понад 10% за 2018 рік.

Рівень забезпеченості АТ "АЛЬФА-БАНК" регулятивним капіталом є достатнім: станом на початок травня 2019 року нормативи Н1 та Н2 Банку з помітним запасом перевищували встановлені НБУ граничні значення. При цьому Агентство враховує наявність у Банку високого рівня підтримки зі сторони мажоритарного акціонера. На момент оновлення рейтингу АТ "АЛЬФА-БАНК" виконував свої зобов'язання перед клієнтами та кредиторами відповідно до чинного законодавства і не був віднесений НБУ до категорії проблемних банків. За підсумками першого кварталу 2019 року АТ "АЛЬФА-БАНК" згенерував прибуток в обсязі 526,919 млн. грн., що в 2,5 рази перевищує прибуток Банку за перший квартал 2018 року. Частка неробочих кредитів (NPL) в кредитному портфелі Банку станом на 01.04.2019 була вдвічі нижчою за середньо-ринковий показник.

Ключовими факторами приросту прибутку Альфа банку стали високі темпи приросту ключових статей його доходів. Так, за підсумками першого кварталу 2019 року в порівнянні з першим кварталом 2018 року чистий процентний дохід Банку виріс на 20,36% і досяг відмітки в 1,019 млрд. грн., а чистий комісійний дохід збільшився на 57,61% і склав 656,390 млн. грн. Крім того, тиск на прибуток Банку був суттєво зменшений завдяки зменшенню обсягу негативного результату від переоцінки іноземної валюти, а саме: з 216,758 млн. грн. за підсумками першого кварталу 2018 року до 56,087 млн. грн. за підсумками першого кварталу 2019 року.

Отже, достатність банківського капіталу важливий показник як для самої банківської установи так і для банківської система взагалі. Регулювання достатності регулятивного капіталу банку являє собою систематичний процес вироблення та прийняття управлінських рішень з питань досягнення оптимальної структури капіталу банку, її відповідності критеріям адекватності відповідно до вимог НБУ. Для підтримки цієї стабільності НБУ встановив певні нормативи, яких повинні дотримуватися банки. В разі їх невиконання, центральний банк повинен допомогти певній банківській установі і докапіталізувати його та попередити небезпеку, яка виникне в пункті стабільності банківської системи. Високий рівень капіталізації банківських установ є основою зміцнення банківської системи України в цілому та підвищення надійності, стійкості й платоспроможності банківських установ зокрема. Дотримання нормативу рівня достатності капіталу БСУ стало визначальним аспектом діяльності як у світовій економіці, так і в Україні.

Необхідність щодо нарощування капіталу банків визначаються такими об'єктивними чинниками, як:

- розширення масштабів діяльності банку, виконання регулятивних вимог до збільшення абсолютної достатності капіталу;
- погіршення якості банківських продуктів, ризику, які можуть ураховуватися в розрахунку показників достатності власних коштів;
- невідповідність потенціалу українських банків потребам економіки;
- наявність можливості залучення додаткових джерел капіталу;
- проблема невідповідності величини капіталу і рівня ринкових ризиків;
- необхідність підвищення надійності банку, зниження витрат і можливість додаткових конкурентних переваг;
- посилення конкуренції в банківському секторі, у тому числі з боку іноземного капіталу;
- необхідність диверсифікації діяльності.

У розвинутих країнах консолідація капіталу відбувається за такими напрямками [9, с. 76]:

- 1) об'єднання капіталів відбувається серед установ, які конкурують в одному сегменті фінансового сектору, як однієї, так і різних країн (банк – банк / банк однієї країни – банк іншої країни);
- 2) об'єднання капіталів установ, які працюють у різних сегментах фінансового ринку однієї країни або діють у різних країнах (банк – страхова компанія / банк однієї країни – інвестиційна компанія іншої країни).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильченко З.М. Особливості капіталізації комерційних банків України в сучасних умовах / З. М. Васильченко, Е. В. Демчишина // *Финансовые услуги*, 2017. - № 5. - С. 8-11
2. Васюренко О. В. Банківський нагляд : підручник / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. - Київ : Знання, 2011. - 502 с.
3. Голик М. Стабілізація банківської системи як шлях до подолання економічної кризи в Україні / М. Голик // *Банківський та реальний сектор економіки: фінансово- економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку*, 2015. - № С.128-130.
4. Грудзевич Я. В. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі / Я. В. Грудзевич, У. Я. Грудзевич // *Вісник Університету банківської справи*, 2016. - № 1-2. - С. 24–29
5. Дьячкова Ю.М., та ін. Удосконалення методів стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки / Ю.М. Дьячкова, І.В. Швецова // *Економічний вісник Донбасу*, 2018. - № 1(51). - С. 53-58
6. Звіт НБУ за 2018 рік / Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358 (дата звернення: 21.04.2019)
7. Коваленко В. В. Достатність капіталу у забезпеченні стабільного розвитку банків України / В. В. Коваленко // *Стратегічні пріоритети*. - 2017. - № 2. - С. 73-80
8. Коваленко В.В. Грошово-кредитна політика та її вплив на подолання структурних дисбалансів економіки України / В.В. Коваленко // *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2016. - № 12. - С. 445-449.
9. Ковда Н.І. Капіталізація банків як чинник зростання економіки України / Н.І. Ковда // *Гроші. Фінанси. Кредит*, 2018. - №22. – С. 203-208

10. Ларіонова К.Л. Достатність власного капіталу банків України в 2015-2017 роках: стан, проблеми та шляхи вирішення / К.Л. Ларіонова // Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. - №22. – С. 810-815

11. Лисенок О. В. Оцінка достатності власного капіталу банків / О.В. Лисенок // Формування ринкових відносин в Україні, 2016. - № 1. - С. 63-67

12. Мельничук Л. Ю. Достатність капіталу як характеристика фінансової стійкості банку / Л. Ю. Мельничук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право, 2015. - № 1. - С. 43-49

13. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123465.

14. Офіційний сайт Національного банку України.

[URL:https://www.rbc.ua/ukr/news/ukrainskie-banki-2018-god-uvelichili-kapital-1548421763.html](https://www.rbc.ua/ukr/news/ukrainskie-banki-2018-god-uvelichili-kapital-1548421763.html) (дата звернення 05.11.2019)

15. Островська Н.С. Капіталізація банківської системи: сучасний стан та перспективи у трансформаційних умовах розвитку економіки України / Н.С. Островська, О.Ю. Швець // Причорноморські економічні студії, 2017. - №21. – С. 145-150

16. Офіційний інтернет-сайт Асоціації банків України [Електронний ресурс]. - Режим до-ступу: <http://www.aub.com.ua>

17. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

18. Паляничко К.О. Формування ресурсної бази комерційних банків / К.О. Паляничко // Проблеми і перспективи економіки та управління, 2015. - № 3. - С. 285-289.

19. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

20. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: Постанова Національного банку

України; Положення, Вимоги, Форма типового документа, Зразок від 22.12.2017 № 141 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17>

21. Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. – 342 с.

22. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.lw.com/upload/pubcontent/_pdf/pub3947_1.pdf.

23. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>.

24. Kuznetsova A., Azarenkova G. and Olefir Ie. Implementation of the “bail-in” mechanism in the banking system of Ukraine / Anzhela Kuznetsova, Galyna Azarenkova and Ievgeniia Olefir. - Banks and Bank Systems, 2017. - № 12 (3). - P. 269-282

25. Фінансова глобалізація і євроінтеграція : монографія / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. упр.”. Київ, 2015. С. 465–490.

26. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції : у 2 т. Т. 2 / за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. упр.”. Київ, 2014. С. 596–725.

27. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія / В. М. Опарін та ін. ; за заг. ред. В. М. Опаріна, В. М. Федосова. Київ : КНЕУ, 2016. С. 519–536.

28. Системна криза банківського сектору України і стратегія її подолання : монографія / С. М. Аржевітін, Т. Є. Унковська, М. І. Савлук та ін. ; за заг. ред. С. М. Аржевітїна, Т. Є. Унковської. Київ : КНЕУ, 2017. С. 86–107.

29. Виклики і ризики розгортання кризових процесів в Україні та напрями економічної політики їх запобігання : дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова / за наук. ред. В. В. Юрчишина. Київ : Заповіт, 2017. С. 93–99.

30. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/>.

31. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>.

32. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері фінансових послуг в Україні. URL: <https://www.nfr.gov.ua>.

33. Офіційний сайт рейтингової агенції “Кредит-рейтинг”. URL: <http://www.credit-rating.ua>.

34. Офіційний сайт ДННУ “Академія фінансового управління”. URL: <https://afu.minfin.gov.ua>.

35. Закон України "Про Національний банк України" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

36. Значення економічних нормативів по система банків України 2012-2016 рр. [Електронний ресурс]: Національний банк України - 2014.- Режим доступу: <http://bank.gov.ua>

37. Міщенко В.В. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні/ В.В. Міщенко // Вісник НБУ. - 2013. - № 8. - С. 4-19.

38. Постанова №315 "Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 14.10.2019).

39. <http://finbalance.com.ua/news/Stres-test-Alfa-Banku-lishilosya-pokriti-defitsit-kapitalu-shche-na-105-mlrd-hrn> (дата звернення 20.10.2019).

40. <http://plus.bankografo.com/banks/alfa-bank.html#finDataView> (дата звернення 23.10.2019).

41. https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647 (дата звернення 27.10.2019).

42. Банковое дело / Б. Ф. Беренсон, Н. В. Боссобр и др. / Под ред. Ф. К. Радецкого / – М.: Финиздат, 2016.

43. Банковская система России. Настольная книга банкира /Абалкин Л. И., Аболихина Г. А./ – М.: ТОО «ДеКА», 2016. –688 с.

44. Банковское дело: справочное пособие / Под ред. Ю. А. Бабичевой. – М.: Экономика, 2016. – 397 с.

45. Доходи і витрати населення України // Бюлетень НБУ. – 2017. – № 6. – С.70.

46. Коваль С. Л. Теоретичні основи сутності капіталу комерційних банків // Збірник наукових праць. – Випуск 5. – Острог: «Острозька академія» – 2017. – С. 129–138.

47. Окремі дані про банки України // Бюлетень НБУ. – 2017. – № 2. – С. 179– 180.

48.Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kieve-gorelo-zdanie-pecherske-1548421395.html> (дата звернення 05.11.2019).

49.Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 12.11.2019).

50.Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/> (дата звернення 15.11.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1

Коефіцієнти фінансової стійкості на основі даних про капітал банку

Назва	Порядок розрахунку	Оптимальне значення
Коефіцієнт концентрації власного капіталу (незалежності або автономії)	$K_{\text{КВК}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні активи}} \times 100$	Чим вище значення, тим більш стійкий стан банку
Коефіцієнт фінансового ризику (фінансового важеля)	$K_{\text{ФВ}} = \frac{\text{Залучені кошти}}{\text{Власний капітал}}$	У межах 1 – 20
Коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом	$K_{\text{ЗДА}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Заг. активи} - \text{Недохідні активи}}$	Не менше 10%.
Мультиплікатор	$K_{\text{МК}} = \frac{\text{Загальні активи}}{\text{Статутний капітал}}$	У межах 12,0 – 15,0.

Капіталу		
----------	--	--

Джерело: [за даними національного банку України]

Додаток А (продовження)

Таблиця А2

Власний капітал «Альфа-Банку»

Період	Показник, тис. грн.	Зміна, тис. грн.	Місце в рейтингу НБУ
III квартал 2019	6 330 248	+376 538	8
II квартал 2019	5 953 710	+383 591	9
I квартал 2019	5 570 119	+581 366	10
IV квартал 2018	4 988 753	+415 114	9
III квартал 2018	4 573 639	+566 971	11
II квартал 2018	4 006 668	+107 250	11
I квартал 2018	3 899 418	-78 813	11
IV квартал 2017	3 978 231	+642 224	11
III квартал 2017	3 336 007	+11 758	12
II квартал 2017	3 324 249	+5 208	12
I квартал 2017	3 319 041	+7 317	12

IV квартал 2016	3 311 724	-3 599 376	13
III квартал 2016	6 911 100	+2 998 254	15
II квартал 2016	3 912 846	+1 824 554	10
I квартал 2016	2 088 292	-535 411	16
IV квартал 2015	2 623 703	+664 151	9
III квартал 2015	1 959 552	-287 219	14
II квартал 2015	2 246 771	-7 337	12
I квартал 2015	2 254 108	-1 255 581	11

Таблиця А3

Графік нарощення банками України статутного та регулятивного капіталу до мінімального розміру

Сума, млн. грн..	Попередній графік, терміни	Актуальний графік, терміни
300	від 11.07.2018	від 11.07.2020
400	від 11.07.2019	від 11.07.2022
450	від 11.07.2020	—
500	від 11.07.2024	від 11.07.2024

Додаток Б

Таблиця Б1

**Проміжний скорочений звіт про фінансовий стан (баланс) на 30 червня
2019 року АТ «Альфа-Банк» (у тисячах гривень)**

У тисячах гривень	Примітки	30 червня 2019 року	31 грудня 2018 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	11 010 572	9 695 179
Кредити та заборгованість банків	7	8 944 915	8 999 808
Кредити та заборгованість клієнтів	8	31 996 627	32 458 158
Інвестиції в цінні папери	9	5 617 914	4 271 878
Інвестиційна нерухомість	10	155 255	1 976 750
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		62	62
Відстрочений податковий актив	26	543 008	725 142
Основні засоби та нематеріальні активи	11	3 077 519	1 099 721
Інші активи	12	1 528 024	763 471
Необоротні активи, утримувані для продажу	13		334 424
Усього активів		62 875 896	60 324 593
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	14	181 750	35 589
Кошти клієнтів	15	54 365 157	52 488 347
Боргові цінні папери, емітовані банком	16	5 488	44 937
Резерви та зобов'язання	17	63 883	49 499
Інші зобов'язання	18	997 592	1 280 722
Субординований борг	19	1 308 316	1 384 411
Усього зобов'язань		56 922 186	55 283 505
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	20	12 179 756	12 179 756
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	20	739 630	739 630
Резервні та інші фонди банку		484 795	353 769
Резерви переоцінки	21	14 220	11 272
Непокритий збиток		(7 464 691)	(8 243 339)
Усього власного капіталу		5 953 710	5 041 088
Усього пасивів		62 875 896	60 324 593

Таблиця Б2

Звіт про фінансовий стан (баланс) на 31 грудня 2018 року АТ «Альфа-Банк» (у тисячах гривень)

У тисячах гривень	Примітки	2018 рік	2017 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	9 695 179	8 360 068
Кредити та заборгованість банків	7	8 999 808	3 272 973
Кредити та заборгованість клієнтів	8	32 458 158	28 052 410
Інвестиції в цінні папери	9	4 271 878	4 103 469
Інвестиційна нерухомість	10	1 976 750	2 424 823
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		62	62
Відстрочений податковий актив	26	725 142	1 042 568
Основні засоби та нематеріальні активи	11	1 099 721	1 258 122
Інші активи	12	726 080	768 992
Необоротні активи, утримувані для продажу	13	334 424	878
Усього активів		60 287 202	49 284 365
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	14	35 589	1 286 944
Кошти клієнтів	15	52 488 347	41 900 685
Боргові цінні папери, емітовані банком	16	44 937	62 250
Резерви та зобов'язання	17	49 499	39 309
Інші зобов'язання	18	1 243 331	898 876
Субординований борг	19	1 384 411	1 403 359
Таблиця Б (продовження)			
Усього зобов'язань		55 246 114	45 591 423
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	20	12 179 756	12 179 756
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	20	739 630	739 630
Резервні та інші фонди банку		353 769	294 048
Резерви переоцінки	21	11 272	335 144
Непокритий збиток		(8 243 339)	(9 855 636)
Усього власного капіталу		5 041 088	3 692 942
Усього пасивів		60 287 202	49 284 365

Таблиця Б3

Звіт про фінансовий стан (баланс) на 31 грудня 2018 року АТ «Альфа-Банк» (у тисячах гривень)

У тисячах гривень	Примітки	2017 рік	2016 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	7 701 003	5 851 238
Кошти обов'язкових резервів банку за вимогами Національного Банку			

України			
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	7	4 103 069	2 868 171
Кошти в інших банках	8	3 272 973	138 142
Кредити та заборгованість клієнтів	9	28 225 297	25 629 498
Цінні папери в портфелі банку на продаж	10	400	400
Інвестиційна нерухомість	11	2 424 823	693 070
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		62	62
Таблиця Б (продовження)			
Відстрочений податковий актив	26	1 042 568	1 180 287
Основні засоби та нематеріальні активи	12	1 258 122	874 239
Інші активи	13	784 593	1 192 158
Необоротні активи, утримувані для продажу		878	-
Усього активів		45 552 114	35 642 190
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	15	1 286 944	1 671 132
Кошти клієнтів	16	41 900 685	31 495 398
Боргові цінні папери, емітовані банком	17	62 250	63 518
Інші залучені кошти	18		519 536
Інші зобов'язання	19	898 876	533 066
Субординований борг	20	1 403 359	1 359 540
Усього зобов'язань		45 552 114	35 642 190
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	21	12 179 756	7 515 616
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	21	739 630	739 926
Незарєєстровані внески в капітал	21		4 664 140
Резервні та інші фонди банку	21	294 048	294 048
Резерви переоцінки	22	335 144	323 049
Непокритий збиток		(9 627 839)	(10 225 055)
Усього власного капіталу		3 920 739	3 311 724
Усього пасивів		49 472 853	38 953 914

**Динаміка основних показників банківської системи України за період
2015-01.10.2018**

Показник	2015	2016	2017	1.10.2018
Регулятивний капітал, млн грн	130 974	109 654	115 818	122 538
Темп приросту, %	1	1	1	–
Власний капітал, млн. грн	103 713	123 784	161 108	144 272
Темп приросту, %	1	1	1	–
Статутний капітал, млн. грн	206 387	414 668	495 377	507 226
Темп приросту, %	2	1	1	–
Частка статутного капіталу в балансовому (%)	199	335	307	352

Джерело: [5]

Розрахунок вимог до достатності капіталу за Basel III

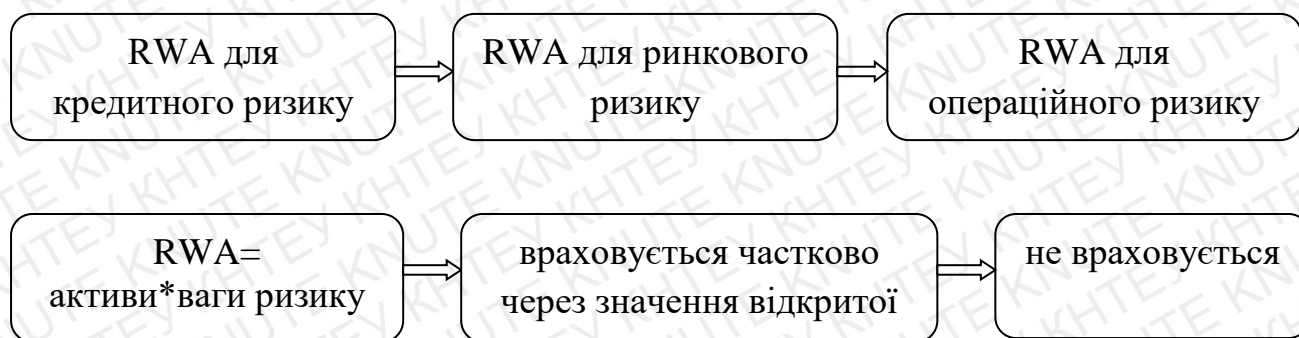
Показник достатності адекватності регулятивного капіталу =

Регулятивний капітал

$RWA_{\text{Кредитний ризик}} + RWA_{\text{(Ринковий ризик)}} + RWA_{\text{(Операційний ризик)}}$

Розрахунок достатності капіталу: заплановані зміни

Регулятивний капітал / основний

Джерело: [6].

SWOT– аналіз чинників впливу на Альфа-банк

	Позитивний вплив	Негативний вплив
	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> – широкий асортимент банківських продуктів та послуг; – можливість фінансування великих проектів; – розвинута мережа кореспондентських відносин; – використання сучасних інформаційних технологій; – обслуговування карткових проектів та наявність мережі банкоматів; – оперативна система консультування та підтримки клієнтів. 	<ul style="list-style-type: none"> - високі відсоткові ставки за виданими кредитами; - – недостатній рівень залучених від населення ресурсів; - – недостатня диверсифікація кредитного портфеля; - високий рівень кредитного ризику.
	Можливості	Загрози
Зовнішнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> – прийняття нових або вдосконалення наявних законодавчих актів, які стосуються банківської системи; – – поліпшення інвестиційного клімату; – – зростання рівня доходів населення, – зниження інфляції та податкового навантаження суб'єктів економіки. 	<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень доларизації; – зростання інфляції та відсоткових ставок; – посилення дестабілізаційних чинників у економіці; – збої в роботі програмного забезпечення банків; – несприятливі зміни в податковому законодавстві; – зниження довіри клієнтів; – поширення шахрайства.

**Динаміка основних показників діяльності АТ Альфа-банк за період з
01.08.2019 по 01.08.2019 (тис. грн.)**

Найменування показника	Період	
	звітний	попередній
Усього активів	60 311 772	49 284 365
Основні засоби (за залишковою вартістю)	814 756	1 043 937
Запаси	339	163
Сумарна дебіторська заборгованість	1 013 565	1 173 811
Гроші та їх еквіваленти	9 695 179	8 360 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1 334 830	597 216
Власний капітал	5 065 658	3 692 942
Зареєстрований статутний капітал	12 179 756	12 179 756
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	11 217 341	8 338 752
Поточні зобов'язання і забезпечення	44 016 302	37 246 424
Чистий фінансовий результат прибуток	1 334 830	597 216
Середньорічна кількість акцій (шт.)	121 797 565	120 519 718
Чистий прибуток(збиток) на одну просту акцію (грн.)	0,011	0,005

